

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС

№ 3

2006

Зареєстровано Державним комітетом телебачення і радіомовлення України
Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ № 10929 від 31.01.2006 р.
Виходить з 1997 р. До 2006 р. - "Вісник Одеського інституту внутрішніх справ". Щоквартальник

Засновник:

ОДЕСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Долженков О. Ф., доктор юридичних наук

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Меркулова В. О., доктор юридичних наук

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:

Ісаєнко М. М., кандидат педагогічних наук

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Бахін В. П., доктор юридичних наук

Берлач А. І., доктор юридичних наук

Берназ В. Д., доктор юридичних наук

Богуш А. М., доктор педагогічних наук

Буркінський Б. В., доктор економічних наук

Венедиктов В. С., доктор юридичних наук

Гонтар О. В., доктор історичних наук

Карпова Е. Е., доктор педагогічних наук

Курлянд З. Н., доктор педагогічних наук

Лисиченко В. К., доктор юридичних наук

Редькін О. С., доктор економічних наук

Рябенко О. П., доктор юридичних наук

Супрун В. П., доктор економічних наук

Харичков С. К., доктор економічних наук

Хмелюк Р. І., доктор педагогічних наук

Цокур О. С., доктор педагогічних наук

Шутов М. І., доктор економічних наук

Ярмак Х. П., кандидат юридичних наук

Ярмиш О. Н., доктор юридичних наук

Друкується за рішенням
Вченої ради
Одеського юридичного інституту ХНУВС
Протокол № 2 від 13.10.2006 р.

*Журнал входить до переліку наукових фахових
видань, в яких можуть
публікуватися результати дисертаційних
робіт на здобуття наукових ступенів
доктора і кандидата наук (юридичні, економічні
та педагогічні науки).*

Друковані матеріали виражають позицію авторів,
яка не завжди поділяється редакційною колегією.

Відповідальність за зміст статті, достовірність
фактів, статистичних даних, точність викладеного
матеріалу покладається на авторів або осіб, які
його подали.

Повне або часткове передрукування матеріалів,
виданих у журналі "Південноукраїнський
правничий часопис", допускається лише з
письмового дозволу редакції. При передрукуванні
матеріалів посилання на "Південноукраїнський
правничий часопис" обов'язкове.

Вимоги до авторських оригіналів статей

1. До друку приймаються неопубліковані раніше роботи, написані українською мовою, обсягом до 1 авт. арк.

2. Будова статті

Анотація (до 100 слів).

Ключові слова (3-10 слів).

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Формулювання мети статті.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у даному науковому напрямі.

Література.

Підпис автора і дата.

3. Технічні вимоги до оформлення статей

Стаття має бути набрана в текстовому редакторі Microsoft Word. Поля з усіх сторін -20 мм. Шрифт - Times New Roman 14 з інтервалом 1,5. Посилання на літературу бажано зазначати безпосередньо в тексті у квадратних дужках порядковим номером використаного джерела та через кому конкретної сторінки.

4. Паперовий варіант, електронний варіант, завіреною рецензією спеціаліста (кандидата або доктора наук відповідного профілю), довідка про автора на окремому аркуші (прізвище, ім'я, по батькові, адреса, телефони з кодом міста, науковий ступінь, вчене звання, посада, установа).

Здано до виробництва 01.09.2006.

Підписано до друку 13.10.2006.

Формат 70x108 1/16. Папір офсетний. Гарнітура "Trebuchet MS". Ум. друк. арк. 19,0.

Тираж 300 прим. Зам. № 52/06.

Видавнича організація Одеський юридичний інститут ХНУВС.

Свідоцтво ОД №25 від 15.07.2003 р.

Адреса редакції

Україна, 65014, м.Одеса, вул. Успенська, 1

тел. (0482) 28-28-84

E-mail: ndrvt1@gmail.com

Науковий журнал

Південноукраїнський правничий часопис

3'2006

© Одеський юридичний інститут ХНУВС, 2006

реформа П.Д. Киселева. Предпосылки и сущность реформы. - М.-Л.: АН СССР, 1946: У 2 томах. - Т. 1. - С. 270.

8. Ерошкин Н.П. История государственных учреждений дореволюционной России. - М.: Высшая школа, 1983. - С. 154.

9. Федоров В.А. Падение крепостного права в России. Документы и материалы. - М.: МГУ, 1966. - С. 75.

10. Джаншиев Г.А. Эпоха великих реформ. - Спб.: Типография А.Н. Крупкина, 1905. - С. 132-133.

Захарченко П.

кандидат історичних наук, доцент,

доцент Київського національного

університету внутрішніх справ

Надійшла до редакції 28.06.2006

УДК 343.4:342.731:34(091)(477-342.384.4)

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА НА СВОБОДУ СОВІСТІ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ 1919- 1920-х рр.

Лаврик Г. В.

Одним з основних особистих прав і свобод людини є право на свободу думки, совісті і релігії. Універсальність цього права і його природний характер підкреслюється у міжнародно-правових документах, визнаних усіма державами світу. Положення міжнародно-правових актів повною мірою відображені в Основному Законі України. Так у ст. 24 Конституції України проголошується рівність перед законом усіх громадян незалежно від їхніх релігійних переконань, а у ст. 35 Основного Закону закріплено, що кожна людина має право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої релігії, безперешкодно відправляючи одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Визначальним для творення наведених положень Конституції України, їх зіставлення з відповідними міжнародно-правовими актами є не лише кількісне накопичення чинного нормативного матеріалу, а й сприйняття найкращих зразків юридичного досвіду, синтезованого з національними особливостями. Демоніфікація ролі традиційних релігій у визначенні показників моральності, "праведності" способу життя та поведінки особи, життєдіяльності об'єднань, груп, спільнот, у встановленні критеріїв соціально-змістовного "добра" і "зла" [1, 797], що сьогодні співвідноситься з плюралізацією і навіть персоніфікацією релігійності, невід'ємності від релігії особистого досвіду кожної людини [2, 24] набувала свого виразу в "радянському праві з відокремлення церкви від держави", як-от у спеціальному законі - Декреті Тимчасового робітничо-селянського уряду України "Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви" від 22 січня 1919 р., Конституції УСРР 1919 р., зокрема її ст.22. Тут закріплювалися принципи, спроможні забезпечувати "справжню свободу совісті" ("дійсну волю сумління"), яка фактично включала такі найпоширеніші форми вираження свободи віросповідання, яка вільність вибору релігії, заснування нових релігійних учень, сповідання (відправлення) культу, використання громадських і політичних прав, незалежно від релігійних переконань, і, врешті, можливість "не належати до жодної релігії" [3, 3-5], і навіть більше того - діяльності утворюваних ними релігійних об'єднань (тобто колективної форми реалізації пра-

ва на свободу віросповідання).

Законодавчі акти УСРР про відокремлення церкви від держави, а школи від церкви засвідчували можливість існування "історичних" церков, але вже на рівні юридичного статусу, доступного релігійним угрупованням. Свої переваги тут має набувати релігійними громадами права юридичної особи, яке в радянській Україні зберігалось за церквою і в разі її відокремлення від держави. Так тривало, поки в серпні 1920 р. цю єдину відмінність українського Декрету "Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви" було ліквідовано: Раднарком УСРР постановив доповнити цей декрет положенням про позбавлення церковних і релігійних громад права юридичної особи. Відтоді лише наявність в українському радянському законодавстві природно впливаючого з історії, традицій, практичної взаємодії з найвпливовішою і найчисельнішою в Україні релігійною організацією - Російською православною церквою - принципу рівності всіх релігійних громад перед законом, важливого для гарантування об'єднанням віруючих "відправлення культів" [3, 4], зводила значні перешкоди на шляху до обмеження всіх видів релігійної діяльності на угоду державним інтересам.

Прагнення до абсолютизації влади, зведення її в ранг священної за допомогою релігійного (або ідеологічного) санкціонування суспільної, колективної та індивідуальної свідомості утворювали прірву, що віддаляла радянське законодавство про відокремлення церкви від держави і школи від церкви, а понад усе - реальної практики його застосування від уявлень, які визирали в "рамках" свободи совісті, переходу від неї до "церковної свободи релігійної дії" як "приватного виду суспільної свободи" [4, 263]. Переважна їх більшість замкнула окреслену проблематику на запитанні: чи слугує наявність традиційних для сфери духовного і світоглядного буття особи прав і свобод однією з детермінант формально-нормативної визначеності, організованого захисту, сприяння здійсненню та охороні останніх з боку держави? У констатації цієї обставини доводилося спиратися на значущі у практичному плані підстави обмеження права громадян на свободу совісті, а також забезпечувати відповідні підстави для обмеження цього права тій підставі, яка щодо зазначеного права передбачалася вперше і інтересам позбавлення церкви можливості впливати

на результат класової боротьби. У формалізованому вигляді зміст цих підстав був виражений через вказівки на те, що кожен громадянин може сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної і що всякі правопозбавлення в цьому випадку скасовуються; що в межах республіки забороняється видавати будь-які місцеві закони або постанови, які б утискували або обмежували свободу совісті або встановлювали будь-які переваги та привілеї на підставі віросповідної приналежності громадян; правилом про те, що вільне виконання релігійних обрядів забезпечується за кожним громадянином, оскільки вони не порушують громадського ладу і не супроводжуються замахами на права інших громадян [5, 196, 203, 204]. У разі встановленого порушення чинного законодавства про відокремлення церкви від держави і школи від церкви неминучим було притягнення до певного виду відповідальності. Кримінальна відповідальність за порушення правил про відокремлення церкви від держави, передбачена КК УСРР 1922 р., могла конкурувати з механізмами вирішення питання, як краще використовувати релігійність і церковність - однопланово-репресивним придушенням чекістсько-військовими методами чи допущенням компромісів у всіх напрямках партійно-державної політики щодо релігії і церковних організацій кожної конфесії, випробуваними "найнещаднішою" боротьбою зі злочинцями і правопорушниками, які перешкоджали справі надання допомоги голодуючим у 1921-1922 рр.

Дієві механізми захисту права на свободу совісті і віросповідання тоді нерідко створювалися інстанціями, які виявляли схильність до вимог концентрації чималих партійних адміністративних сил для стрімкого вирішення завдання руйнування церкви. Комісії з ліквідації майна релігійних установ (Поліру) у своїх перших кроках з "планомірного використання в інтересах усіх трудящих" націоналізованого майна, що належало релігійним організаціям, Ліквідаційний відділ Наркомату юстиції УСРР у ліквідації зв'язку між церквою і державою, Наркомат внутрішніх справ УСРР у діяльності з реалізації українського радянського законодавства про культ, по суті, потурали більшовицьким намірам поставити релігію в якомога невідгісніше умови змагання з антирелігійним світоглядом, що вже само по собі було неприпустимим у контексті зусиль, спрямованих на створення механізмів протидії порушення права на свободу совісті і віросповідання, його захисту, передусім судового.

Різні покарання, аж до виняткової, екстраординарної міри покарання - розстрілу - передбачалися ст.69 КК УСРР 1922 р. залежно від того, використовувалися "релігійні забобони мас" з контрреволюційною метою повалення робітничо-селянської влади чи для "підбурювання до спротиву її законам і постановам", щоправда, за умови, коли залишалася нествореною контрреволюційна мета. Для першого випадку двома частинами ст.69 законодавцем визначалися суворіші, ніж третьою частиною цієї ж статті - для другого випадку - покарання: "Пропаганда і агітація, які виражали-

ся в закликах до повалення влади Рад шляхом насильницьких чи зрадницьких дій або шляхом активної чи пасивної протидії Робітничо-Селянському Уряду, чи масового невиконання покладених на громадян військовій чи податковій повинностей, карасться - позбавленням волі на строк не менше трьох років із суворого ізоляцією.

За ті ж злочини, вчинені у воєнній обстановці або при масових заворушеннях, покарання підвищується до вищої міри покарання" [6, 568-569]. У тексті ст.69 ч.3 вказувалося на те, що кримінальному покаранню підлягав "заклик до невиконання або протидії розпорядженням центральної або місцевої влади при нествореності контрреволюційної мети", причому якщо цей заклик, як дізнаємося зі ст. 83, розміщеної у структурному підрозділі "злочинів проти порядку управління" (ст.74-104) глави Особливої частини КК, здатний був викликати "масові безпорядки, озброєні чи беззбройні", призвести до "організації банд чи ухилення від накладених законом на громадян особистих чи інших повинностей або платежів" тощо, тобто залик, з яким було пов'язане вчинення злочинів, передбачених ст.75-81 цього кодексу, як і "підбурювання національної ворожнечі чи розбрату"[6, 569,571]. За наявності вже самого факту такої жорстокої заклику накладалися записані ст.69 ч.3 зі ст.83, ч.1 покарання у вигляді "позбавлення волі на строк не менше одного року із суворого ізоляцією"[6, 571]. Друга частина ст. 83, де йшлося про агітацію і пропаганду, що проводилися під час війни і "спрямовувалися на невиконання громадянами військових обов'язків і повинностей", передбачала підвищення покарання аж до вищої міри покарання [6, 571] (Стаття ця застосовувалася проти пацифістських організацій, також і релігійних).

Проте на практиці "церковні" справи революційними трибуналами розглядалися, як правило, без кваліфікації діянь підсудних окремо за ст. 119 (за наявності контрреволюційної мети) або за ч.3 ст.69 (у разі її відсутності). Для обґрунтування розстрільних вироків на судових процесах над духовенством поряд зі ст. 119 застосовувалася ст.69 в цілому. Тим більше, що застосування розстрільної ст.69 при визначенні міри покарання у справах, пов'язаних із використанням "релігійних забобонів мас", передбачалося вже самою ст.119. Стаття 119 українського Кримінального кодексу 1922 р. була визначною і в іншому контексті. Вона вигідно пов'язувала проблему реалізації директив Політбюро ЦК КП(б)У про заходи суворого відповідальності служителів культу, віруючих, звинувачених у невідповідності наявних церковних цінностей їх кількості, указаний у дореволюційних описах, із проблемою використання кримінально-правових норм в організаційному оформленні обновленської церкви, що на той момент давало свої перші результати в республіці.

Тему вилучення церковних цінностей у губернських повідомленнях для керівництва республіки навесні-влітку 1922 р. дедалі частіше продовжу-

вала інформація вирішення конфліктних ситуацій, що виникали на ґрунті неоднакової поведінки архієреїв, духовенства та віруючих під час проведення кампанії. Причому, якщо спочатку в інформаційних відомостях ДПУ йшлося про вороже ставлення населення до вилучення церковних цінностей і про таку ж позицію (яка інколи супроводжувалася “контрреволюційною агітацією”) місцевого духовенства, із часом більше уваги зосереджувалося на застосуванні репресивних заходів проти “зачинщиків”, якими могли бути як миряни, так і служителі культу, то невдовзі — і про енергійну роботу з використання екстремальної ситуації вилучення для вирішення глобального завдання — розколу і знищення Російської православної церкви та релігійних організацій інших віросповідань, традицій для українського народу.

Для більшості пересічних мешканців українських сіл і містечок незбагненням залишався зміст ст. 120 українського КК, з якого стало відомо, що “учинення обманих дій з метою викликати забобони в масах населення, а також з метою добути в такий спосіб будь-яку користь” каралося “позбавленням волі на строк до одного року або примусовим виконанням роботи на той же строк” [6, 577]; для частини офіційних пропагандистів, деякі орієнтири щодо застосування цієї статті викладені, наприклад, у “Листі заступника наркома юстиції М.В. Криленка наркому закордонних справ Г.В. Чичеріну з приводу протестів Ватикану проти переслідувань християн у СРСР”, датованому 9 липня 1923 р. “Наш закон не тільки не ставить у своє вирішення питання: реальна чи нереальна можливість “милиствого втручання Бога для спасіння душ”, — пояснювалося тут, — але й у значній мірі мало цікавиться цим питанням, але закон карає як обман будь-яку дію священнослужителів, брехливий характер якої зрозумілий і для того, хто обманює, і яка все ж здійснюється цим священнослужителем з метою поширення та отримання якоїсь вигоди [наприклад], твердження про нетлінність мощей, пропаганди “чудотворних зічень” чи продаж “чудотворних” ікон тощо) [5, 387, 393]. Такий “заздалегідь передбачуваний і злісний обман релігійних і обрядових дій” (відсутній, за спостереженнями влади, у діях служителів католицького культу) [7, 393], що нібито засвідчував підпорядкованість служителів православного релігійного культу намірам “підігрівати згасаючі релігійні почуття населення, підтримувати хибну віру в неіснуюче”, а особливо отримувати матеріальну вигоду, “непокоїв” працівників революційних трибуналів, функціонерів ДПУ. Дії “релігійних обманщиків” кваліфікувалися ними як закінчений злочин, передбачений ст.120 КК 1922 р., навіть тоді, коли жодного матеріального зиску ті не отримували за найпоширенішим офіційним поясненням — у результаті “своєчасного викриття представниками радянської влади”. “Спеціальний” вид покарання, який “висунуло” радянське право і якого “не знало” буржуазне право — примусові роботи

на різні строки — мав застосовуватися і до осіб, які притягувалися до кримінальної відповідальності за “викладання малолітнім і неповнолітнім релігійних віровчень у державних або приватних навчальних закладах і школах” (ст. 121); за “примусування до виконання релігійних обрядів або до присутності при здійсненні цих обрядів” (ст. 1251); за “перешкоджання похованням в межах кладовища за обрядом цивільного поховання” (ст. 1252) [6, 577]. Примусові роботи на строк до шести місяців із позбавленням до двох років права укладати угоди з місцевими радами про використання культового майна і будівель, із конфіскацією його майна організації призначалися цим кодексом як покарання за “будь-яке примусове стягнення на користь церковних і релігійних організацій або груп” (ст.122). Примусові роботи на строк до шести місяців із ліквідацією релігійних і церковних організацій і з конфіскацією їх майна підлягали б застосуванню в тому випадку, коли ті привласнювали б адміністративні, судові чи інші публічно-правові функції і права юридичних осіб (ст.123); а примусові роботи на строк до трьох місяців або штраф до 300 крб. золотом, — якщо в державних і громадських установах та підприємствах відправлялися б релігійні обряди, чи розміщувалися б релігійні зображення (ст.124) [6, 577].

Порівняно з відповідною главою (гл. III “Порушення правил про відокремлення церкви від держави”) КК РСФРР [8, 119-125] у главі III КК УСРР 1922 р. було значно розширено дію кримінального закону щодо стосунків держави і релігійних об’єднань. Усупереч оголошенню церковного шлюбів і розлучення як таких, що втратили юридичну силу, тут з’явилася ст. 1231, яка передбачала відповідальність служителів культу у вигляді стягнення штрафу до 500 крб. золотом, або примусові роботи, або позбавлення волі на строк до одного року за здійснення релігійних обрядів хрещення, вінчання до реєстрації відповідних актів у державних органах, а також статті, які стосувалися охорони державного майна, переданого релігійним товариствам у безкоштовне користування (ст.ст. 1253, 1254) [6, 577]. До обвинуваченого за цими статтями могли застосовуватися відповідно примусові роботи, або штраф до 300 крб. золотом та примусові роботи, або позбавлення волі на строк до одного року. Порятунком від можливості бути “засудженим” і (чи) “покарано” революційними трибуналами за “віру в бога, його промисел і християнську релігію” “обіцяла”, здавалося, лише ст. 125 КК УСРР 1922 р., яка за своєю спрямованістю відповідала положенням Конституції УСРР 1919 р. про “забезпечення за працюючими дійсної волі сумління” шляхом відокремлення церкви від держави на засадах, визначених у Декреті Тимчасового робітничо-селянського уряду України “Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви” від 22.01.1922 р. Їх реалізація у Радянській Україні 20-х рр. XX ст. і наступного періоду вимагала встановлення кримінальної відповідаль-

ності за протидію гарантованому ст.5 Декрету Тимчасового робітничо-селянського уряду України "Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви" та п. 1 інструкції Наркомату юстиції, Наркомату внутрішніх справ, Наркомату освіти УСРР щодо застосування законоположень про відокремлення церкви від держави від 10 листопада 1920 р. вільному виконанню релігійних обрядів, оскільки вони не порушували громадського ладу і не супроводжувалися замахами на права громадян. Однак "оборонний" захід ст.125 ("примусові роботи на строк до 6 місяців") міг бути застосований лише до тих з органів радянської влади, посадових осіб, окремих громадян, які мали на меті своїми діями створити умови, які виключали фактичну можливість здійснення таких релігійних обрядів, а не до тих із них, чиї дії ставали супроводжуваним результатом цих умов. Виходило, що щодо ініціаторів та учасників визначених інструкцією Наркомату юстиції, Наркомату внутрішніх справ, Наркомату освіти УСРР від 10.11.1920 р. випадків арештів та обшуків служителей культу, нехай навіть і під час богослужбової відправи (ст.3), чи то закриття храмів "для задоволення гострих громадських потреб"(ст.27) [9, 197, 199] використання цієї санкції не передбачалося.

Власне, зовсім не відбитком широго і запобігливого ставлення радянської влади до релігійних почуттів віруючих, а радше одним зі звичних прийомів більшовицької ідеологічної системи був відступ від загальних правил арештів і обшуків під час учинення останніх у храмах чи інших богослужбових приміщеннях: "при здійсненні обшуків у храмах, особливо у вітварях храму, необхідно запрошувати представника даного релігійного культу і дотримуватися коректного ставлення до релігійних почуттів прихильників даної релігії" [9, 197]. Перекопливою ілюстрацією може слугувати пояснення Ліквідаційного відділу Наркомату юстиції УСРР, зроблене в руслі відповідних заборон циркуляру Наркомату юстиції РСФРР від 03.01.1919 р. та надіслане до підпорядкованого йому Одеського губернского відділення з відокремлення церкви від держави в січні 1921 р. "Арешт представників культу під час здійснення ними богослужіння забороняється, тому що переривання богослужіння представниками Радянської влади засвідчувала б повну безтактність посадових осіб, які могли поставити серед молящих у тій же церкві засідку чи влаштувати засідку біля вхідних дверей храму, з метою арешту звинувачуваного в учиненні злочину служителя культу після закінчення ним богослужіння, а не під час богослужіння, при вході з храму, не всередині храму, а ззовні." "Перервати ж здійснення богослужіння за церковними канонами, — нагадувало керівництво із центру, — священник не може, навіть якщо б йому загрожувала смерть" [10]. На те, що всі ці далеко не бездоганні положення, пов'язані із закріпленнями у КК 1922 р. "порушеннями правил про відокремлення церкви від держави" є остаточними, споді-

ватися не доводилося. Виявляючи юридичні негаразди першого КК, теоретики радянського права, починаючи із середини 20-х рр. XX ст., всерйоз обговорювали питання про відхід від "засвоєної" ним системи "особливої частини радянського кримінального права" до її системи, побудованої з "погляду на об'єкт злочину, як на суспільні відносини", тобто за тими суспільними відносинами (точніше їх характером), які порушувалися певним злочином. "Порушенням правил про відокремлення церкви від держави" тут відводили місце і роль окремої "групи складів злочинів радянського кримінального права". "Ці складі злочинів передбачають спроби поширити суспільні відносини релігійно-ідеологічного характеру за ті межі, які встановлюються відокремленням церкви від держави (ст.ст. 120, 124), - писав у лютому 1926 р. О. Піонтковський. - Інший характер має ст.125 КК: вона охороняє існуючі суспільні відносини релігійного характеру, позаяк вони не виходять за межі, установлені правилами про відокремлення церкви від держави" [11, 61]. Учений стверджував, що і за пануючої в буржуазній теорії кримінального права системи побудови його особливої частини до "злочинів у сфері суспільних відносин, які виникали на ідеологічному ґрунті", могли б належати і "склади релігійних злочинів, що захищали релігійну ідеологію та ті суспільні відносини, які нею безпосередньо породжувалися" [11, 61].

Після внесення уточнень та доповнень (відповідно до загальносоюзних "Основних начал кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік") КК УСРР у редакції 1927 р., уведений ВУЦВК 8 червня 1927 р. в дію з 1 липня цього року, умістив розділ IV "Порушення правил про відокремлення церкви від держави", який об'єднував не 12 статей, як у попередньому кодексі, а лише 6 [12, 425-426; 13, 127]. Справа в тому, що передбачену українським законодавством кримінальну відповідальність за злочини, означені як порушення (або зламання) правил про відокремлення церкви від держави, на час прийняття цього кодексу можна було поділити щонайменше на два різновиди. По-перше, це відповідальність за вчинення дій, безпосередньо пов'язаних з порушенням Декрету "Про відокремлення церкви від держави". Згідно із КК УСРР 1927 р. така відповідальність наставляла за вчинення протиправних дій: учинення обманих дій з метою викликати заборони в масах населення; викладання молотітним чи неповолітним релігійних віровчень; примусове стягнення зборів на користь церковних і релігійних організацій або груп; присвоєння релігійними або церковними організаціями адміністративних, судових чи інших публічно-правових функцій і права юридичної особи; відправлення в державних і громадських установах релігійних обрядів, а також розміщення в них будь-яких зображень релігійного характеру; перешкоджання відправленню релігійних обрядів, що не порушують суспільного ладу і не супроводжуються замахом на права громадян [13, 455;

14, 40]. По-друге, йшлося про відповідальність, що встановлювалась у зв'язку з покаранням за інші загальнокримінальні злочини (зокрема, контрреволюційні (державні), військові). Наприклад, ст. 54^а КК УСРР 1927 р. передбачала відповідальність за контрреволюційну пропаганду або агітацію. У другій її частині йшлося про контрреволюційну пропаганду і агітацію, здійснювані під час масових заворушень або з використанням релігійних чи національних забобів мас [13, 446-447; 14, 19]. Релігійний аспект виступав як кваліфікуюча обставина і в ст. 56^а, яка передбачала покарання за пропаганду або агітацію, спрямовані на підбурювання до національної або релігійної ворожнечі чи розбрату [13, 450; 14, 21]. У статті 67 як обтяжуючі вину обставини розглядалися будь-які агітація і пропаганда із закликом до вчинення злочинів проти порядку управління, якщо вони були подані з використанням релігійних забобів мас [13, 27; 15, 1068]. Кваліфікуючою обставиною згідно із внесеним ВУЦВК і Раднаркомом УСРР 25.01.1928 р. доповненням ст.206^а КК УСРР визнавалося "ухиляння виконувати обов'язки військової служби під приводом релігійних або інших переконань" [13, 57; 16, 273]. Врешті, КК УСРР 1927 р. містив норми, на перший погляд прямо не пов'язані з діяльністю релігійних організацій, однак регулюючи деякі суспільні відносини, зумовлені стосунками держави з різними віровизнаннями.

Отже, у КК УСРР 1927 р. протиправні дії, пов'язані із суспільно небезпечною діяльністю віруючих та релігійних організацій, криміналізувалися детальніше, ніж протиправні дії, пов'язані з перешкодженням органами радянської влади та їх представниками відправленню релігійних обрядів, що не порушували суспільного ладу і не супроводжувалися замахами на права громадян. У результаті не залишалися поза увагою дослідників кримінально-правової сфери історично неминучі і гостроактуальні проблеми, які виходили за межі змісту цього документу.

Суспільно усвідомлений стає нині факт, що науково-юридична спадщина радянського періоду щодо розуміння правового захисту соціально-економічного порядку держави від релігійного впливу як форми і можливості здійснення права людини на свободу совісті і віросповідання, його охорони є лише одним із взаємопов'язаних підходів у дослідженні цінностей державно-правових явищ, які існують у сфері впливу багатьох як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що так чи інакше позначаються на формуванні вітчизняного громадянського суспільства, надають рухові української державності стабільного характеру.

Література

1. Рабінович П. Права людини і громадянина у Конституції України (стаття 35) // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. - К.: Ін Юре, 2005. - Т.ІІ: Права людини у контексті поліцейської діяльності. - С. 797-799.
2. Бурьянов С.А. Правовые основания, сущностное содержание и гарантии свободы совести // Государство и право. - 2001. - № 2. - С.21-26.
3. Отделение церкви от государства: Сборник декретов, инструкций, циркуляров УССР и СССР с разъяснениями отдела культов при НКВД УССР / Под ред. Н. А. Черлунтакевича. - Х.: Юридическое издательство Наркомюста УССР, 1925. - С. 109 с.
4. Сухолов І.К. Свобода совести по конституциям Чехословацкой и Польской Республик // Наука на Украине. - 1922. - №4. - С. 259-275.
5. Про релігію і атеїстичне виховання: Збірник документів і матеріалів / Упоряд. Б.О. Лобовик, Р.С. Приходько. - К.: Політвидав. України, 1979. - 260 с.
6. Уголовный кодекс УССР: Утвержденный ВУЦИК 23.08.1922 г. // СУ УССР. - Х., 1922. - №36. - Приложение к ст. 553. - С. 561-591.
7. Архивы Кремля: В 2-х кн. - М. - Новосибирск: Российская политическая энциклопедия, Сибирский хронограф, 1997. - Кн. 1: Политбюро и церковь. 1922-1925 гг. - 475 с.
8. Сборник документов по истории уголовного законодательства СССР и РСФСР 1917-1952 гг. / Под ред. И.Т. Голякова. - М.: Государственное издательство юридической литературы, 1953. - 463 с.
9. Действия и распоряжения Советской власти по отделению церкви от государства // Антирелигиозная пропаганда: Сборник материалов. - Х.: Изд. Ц.К. Р.К.П.У, 1922. - С. 191-261.
10. Центральний державний архів вищих органів влади і органів державного управління України. - Ф.8. - Оп.1. - Спр. 1216. - Арк.88.
11. Пионтковский А. Система особенной части уголовного права // Советское право. - 1926. - №2(20). - С. 43-64.
12. СУ УССР. - Х., 1927. - №26-27. - Ч.І. - Ст.131. - С. 425-426.
13. Кримінальний кодекс УСРР: Затверджений ВУЦВК 08.06.1927 р. - Ст.132. - С.426-496.
14. Кримінальний кодекс УСРР: Затверджений ЦВК УСРР 08.06.1927 р. Офіційний текст із змінами і доповненнями на 01.11.1949 р., з постатейними матеріалами і додатками. - К.: Політвидав, 1949. - 168 с.
15. СУ УССР. - Х., 1927. - № 55. - Ч. І. - Ст. 230.
16. СУ УССР. - 1928. - № 11. - Ст. 104.

Лаврик Г. В.
кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри правознавства
Полтавського державного педагогічного
університету ім. В.Г.Короленка
Надійшла до редакції 17.07.2006

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Мінченко Р. М. ДЕРЖАВНА ВЛАДА І МОРАЛЬ.....	3
Прієшкіна О. В. ЗАКРІПЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ І ЙОГО ОСНОВ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.....	7
Задірако П. С. ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ВІДМІННОСТІ ПОГЛЯДІВ ТЕОРЕТИКІВ АДМІНІСТРАТИВНО-КОМАНДНОЇ ТА РИНКОВОЇ СИСТЕМИ.....	10
Мацкевич Р. Н. УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЛОБІЮВАННЯ.....	13

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ніколаєв О. Т. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕРОРИЗМУ ЯК ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ.....	15
Соцький Ю. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАОХОЧЕННЯ ЩОДО ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ДОВІЧНОГО УВ'ЯЗНЕННЯ.....	17
Целень М. Й. ПРАВОВИЙ ЗМІСТ ТА ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ КАТЕГОРІЇ ОБМЕЖЕНОЇ (ЗМЕНШЕНОЇ) ОСУДНОСТІ.....	19
Купріянов А. О. ПОНЯТТЯ “НАЙМАНЕЦЬ”: ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК.....	22
Івасик Р. М. МІЖНАРОДНІ ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ, НАПРАВЛЕНІ НА БОРІТЬБУ З “ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ”, ЗДОБУТИХ НЕЗАКОННИМ ШЛЯХОМ.....	26
Шелехов А. О. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОТИДІЇ ВИЯВЛЕННЮ ТА РОЗСЛІДУВАННЮ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЮЮТЬСЯ В СОЦІАЛЬНО-БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ.....	29
Геращенко О. С. ОКРЕМІ ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ОВС УКРАЇНИ.....	32

ПРАВОВА СИСТЕМА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Денчук Є. В. ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЯК НАУКИ.....	34
Наден О. В. ВИДИ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....	35
Ульянов О. І. СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ “ОХОРОНА” ТА “ЗАХИСТ” ПРАВ ГРОМАДЯН У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ.....	40
Мілашевич А. В., Крезе О. О. СПІВВІДНОШЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЇХ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ (ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР).....	42
Матвійчук В. К. СОЦІАЛЬНИЙ ЗВ'ЯЗОК СУБ'ЄКТІВ ВІДНОСИН В РАМКАХ ДІЯЛЬНОСТІ З КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ, РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ.....	44
Юхно А. О. ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	47
Соколовський О. В. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БОРІТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УКРАЇНІ.....	49
Крулькевич А. І. МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	52

Маркін М. О.	
ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗРОБЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ	
ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	55
Мовчан А. В.	
ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНИХ ОБЛІКІВ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ	
ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	57
Собко Г. М.	
ВСЕСВІТНІЙ ДОСВІД У ЗАСТОСУВАННІ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА	
ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЯК НАУКИ	59

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Кострицький І. Л.	
ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	62
Харченко Г. Г.	
ІНСТИТУТ ПРАВА ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	67
Денчук Р. О.	
ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	
НА ЗЕМЛЮ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	71
Масін В. М.	
ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ТА БАНКРУТСТВА	
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ	74
Мирза С. С., Кремльов О. Б.	
ЩОДО ПИТАННЯ ПРО МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕДАЧІ У ВЛАСНІСТЬ	
ОБ'ЄДНАННЮ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНОГО БУДИНКУ ЖИТЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	76
Аврамова О. Є.	
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЖИТЛО	79
Еннан Р. Є.	
КОМПЕТЕНЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	81
Лисюк Ю. В.	
ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЯК ОДИН ЗІ СПОСОБІВ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ	
ВІД УЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'ї	84
Орзіх Ю.	
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ БРОКЕРСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	86
Середа О. О.	
МАТЕРІАЛЬНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОЦЕДУРИ	88
Ус М. В.	
СПІВВІДНОШЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО І ЦИВІЛЬНОГО	
ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	90

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

Ярмак Х. П.	
ПРОЦЕДУРИ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ОСОБАМИ,	
ЗВІЛЬНЕНИМИ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	94
Цимбал П. В.	
ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	96
Миколенко О. І.	
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ	
ЗМІСТУ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА	102
Калайнов Д. П.	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ)	105
Продайко С. В.	
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОВС НА ТРАНСПОРТІ ЯК УПРАВЛІНСЬКА СИСТЕМА	108
Денисова А. В.	
ПРОБЛЕМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ І ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДО ЇХ ПОДОЛАННЯ	112

Кривчук-Новак С. Г. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВИДВОРЕННЯ НЕЛЕГАЛЬНИХ МІГРАНТІВ У КРАЇНАХ ЄС ТА В УКРАЇНІ.....	114
Старченко А. Ю. УПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОКУРАТУРИ.....	118
Серватюк Л. В. ДЕРЖАВНА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЯК ПРАВООХОРОННИЙ ОРГАН.....	121
Кобилицька О. П. МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ - ФІНАНСОВА БАЗА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	124
Тесля Л. В. ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СЕЛИЩНИХ РАД У СФЕРІ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	127
Шульга Т. М. ДО ПИТАННЯ ПРО ОБ'ЄКТ ЗБОРУ ЗА СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ.....	131
Коропатов О. М. АНАЛІЗ ПРИНЦИПІВ ВЗАЄМОДІЇ МІЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ.....	134
Керницький Б. А. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, ПРОБЛЕМИ ЇЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	138

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

Берназ В. Д. СТРЕС ЯК ВПЛИВОВИЙ ЧИННИК СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	141
Чорноус Ю. М. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОВАДЖЕННЯ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА.....	143
Южно О. О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА ТА КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЩОДО МАЛОЛІТНІХ ТА НЕПОВНОЛІТНІХ.....	147
Гурджі Ю. О. КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСОБИ: ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	151
Котляр Г. О. ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКІВ ДАВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	155
Савченко В. А. ПРОЦЕСУАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА.....	157
Богданов С. В. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗШУКУ БЕЗВІСТІ ЗНИКЛИХ ОСІБ.....	160
Лобойко Л. М., Шиян А. Г. НАПРАВЛЕННЯ ОРГАНАМИ ДІЗНАННЯ ЗАЯВ І ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЗЛОЧИН ЗА ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ НАЛЕЖНІСТЮ.....	163
Калаянова О. Д. НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДВИЩЕННЯ СТУПЕНЯ НАДІЙНОСТІ ЕКСПЕРТНИХ ВИСНОВКІВ: НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ.....	167
Головіна Л. В. ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНОГО ОГЛЯДУ.....	168

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ НАУКИ

Бондаренко Д. Я., Даниленко С. К. ДО ПИТАННЯ ПРО НАРОДНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ І РОЗПОДІЛ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ І ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (1917-1920 рр.).....	172
Гонтар О. В. ДИТЯЧА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ.....	175

Захарченко П.

УРЯДОВІ ПРОЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В РОСІЇ ДРУГОЇ ЧВЕРТІ ХІХ СТ.	178

Лаврик Г. В.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА НА СВОБОДУ СОВІСТІ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ 1919-1920-х рр.	181

Патlachук В. Н.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК РАДИ СТАРШИН НА УКРАЇНІ В XVII - XVIII СТ. СТ.	186

Кузьменко В. Б.

ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ПРЕДСТАВНИКІВ ЕТНІЧНИХ МЕНШИН УКРАЇНСЬКОЇ РСР У 30-ті рр. XX СТ.	189

Бочарова М. В.

ПРАВОВІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.	193

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Головченко О. М.

МІСЦЕ І РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.	197

Тісунова В. М.

ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2011 РОКУ: ОСНОВНІ ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.	200

Білик П. П.

ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ "ІНТЕРЕС" У СЕНСІ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ.	204

Савицький О. В.

ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ.	207

Гарас В. О.

АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ.	208

ДО НОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Яворська Г. Х.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА МІЛІЦІЇ.	212

Ляховецька Н. А.

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.	216

Єрмакова С. С.

ПРОФЕСІОГРАФІЧНИЙ МОНІТОРИНГ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	218

Патlachук В. Н., Моїсеєнко Н. В.

ГРУПЧІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ТИП НАВЧАННЯ.	222

ДО 65-РІЧНИЦІ ІНСТИТУТУ

Долженков О. Ф., Криволапчук В. О., Цвілюк С. А.

НЕВИМУШЕНИЙ ПАТРІОТИЗМ МАЙБУТНІХ ОХОРОНЦІВ ПРАВОПОРЯДКУ.	226

РЕЦЕНЗІЇ. ПОВІДЕМЛЕННЯ. ІНФОРМАЦІЯ

Додін Є. В.

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ Х.П. ЯРМАКІ "АДМІНІСТРАТИВНО-НАГЛЯДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЛІЦІЇ В УКРАЇНІ".	231